Népes jegesréce *(Clangula hyemalis)* csapat megfigyelése a Pilismaróti-öbölben

Nagy Gergő Gábor
nagygoda@gmail.com

Abstract

The long-tailed duck *(Clangula hyemalis)* is the most common sea duck species in North-Eurasia with circumpolar breeding range. It is spending winter in the norhern coastal habitats, and a very small part of the population reaches Central Europe. In general, it occurs in Hungary October to April, mainly in Lake Balaton and the River Danube. This duck is typically observed in single or small flocks of 4 to 7 birds, and flocks of 10 or more birds are especially rare. Two occasions were reported on 11 individuals in one flock in Danube Bend, both times in Bay Pilismarót. The first flock were seen the winter/spring of 1995, the second one were seen the winter/spring of 2008. There were two similarities in both cases: (1) males constituted half of the flock, (2) flocks sometimes broke up. The main difference between the observations is that the peak of individuals occured one and a half month earlier in 1995 (22th Feb) than in 2008 (4th Apr). These observations show the importance of Bay Pilismarót on overwintering of ducks.

A jegesréce *(Clangula hyemalis)* cirkumpoláris elterjedésű tengeri récefaj, amely megtalálható az egész arktikus zónában. A magas észak leggyakoribb récefaja, az európai populáció jelentős része az északnyugat-oroszországi arktikus területen fészkel, de hatalmas területen aránytalanul kis mennyiségben költ Svalbardon, Izlandon, Észak-Finnországban, Norvégiában, Svédországban és Grönlandon. Vonuló faj lévén a telet az északi tengerparti élőhelyeken tölti, egészen a Brit-szigetek déli részéig. Az állomány rendkívül kis része éri el Közép-Európát, itt a nagyobb folyók és állóvizek jelentik a telelőhelyeit (ECSEDI 2004). Átvonuló és telelő egyedei és kisebb csapatai elsősorban októbertől áprilisig figyelhetők meg hazánkban, leggyakrabban a Balatonon és a Dunán. Az Alföldön többnyire a Tiszán és a Tisza tavon, valamint a nagyobb halastavakon jelenik meg. (HADARICS et ZALAI 2008). A szakirodalmak többnyire magányos, tojó színezetű egyedekről és kisebb, 4-7 példányból álló csapatokról számolnak be (ECSEDI 2004, HADARICS et ZALAI 2008).

Hazánkban 10-nél nagyobb példányszámú csapatok csak ritkán fordulnak elő, a birding.hu internetes adatbázisában 2004. szeptember 1-től kezdődően a legnagyobb csapat 7 egyedet számlált. A Dunakanyarban 11 példány két alkalommal is előkerült, mindkétszer a Pilismaróti-öbölben. A mintegy 70 hektáros Pilismaróti-öblöt az 1980-as években fokozatos bővítéssel hozták létre egy szántóföld helyén. A körülbelül 2 kilométer hosszú és 300 méter széles öböl partja sóderos, meredeken mélyül, ami nem teszi lehetővé a vízinövények megtelepedését. A vízimadarak szempontjából ugyanakkor ideális pihenő- és táplálkozóhely, elsősorban a puhatestűeket és halakat fogyasztó bukórécék, búvárok és vöcskök számára (MAGYAR et GORMAN 1995).

1995. február 22-től március 26-ig 11 példány jegesréce tartózkodott a Pilismaróti-öbölben. Első alkalommal egy 4 példányból álló csapat tűnt fel február 5-én, mely február 22-ére 11 példányra duzzadt, mely maradt március 19-re és 26-ra egyaránt. Ezt követően április 1-től 16-ig egy 8-as csapatot lehetett észlelni, mielőtt a felmelegedés hatására továbbvonultak volna a madarak. A csapat általában összetartott, helyenként azonban szétváltak, erre utal a március 19-én megfigyelt 7+4 példány. Az öbölből zavarásra helyenként kirepültek, erre a február 15-i 0 példányszámból következtethetünk. Az ivararányokat tekintve a február 11-i 11 fős csapat 1 kiszínezett téli ruhás gácsérból, 1

tompább színezetű gácsérből, 2 átszíneződő fiatal gácsérből, 1 túlnyomórészt nyári ruhás gácsérből és 6 tojó színezetű madárból állt. A hímekre jellemző megnyúlt középső faroktollak egyik egyeden sem voltak észlelhetők (MAGYAR et GORMAN 1995).

2008. április 4-én madármegfigyelést végeztem a Pilismaróti-öbölben, ekkor észleltem egy 11 példányból álló jegesréce csapatot az öböl belső területén. A területen a legelső jegesrécét február 10-én jegyezték (1 pld.), az utolsót pedig április 18-án (9 pld.). Érdemes összehasonlítani a két megfigyelés példányszámának időbeli változását, melyet az alábbi táblázat szemlélet.

Dátum	**MAGYAR et GORMAN 1995.**	**2008.**
02.05.	4	-
02.09.	4	-
02.10.	-	1
02.15.	0	-
02.22.	11	-
02.26.	7	-
02.28.	7	-
02.29.	-	2
03.19.	11	-
03.23.	-	1
03.26.	11	-
03.29.	-	1
03.30.	-	2
04.01.	8	-
04.04.	-	11
04.05.	-	1
04.08.	8	-
04.09.	8	1
04.11.	-	11
04.16.	8	-
04.18.	-	9

1. táblázat: A két dunakanyari jegesréce csapatnagyság példányszámának időbeli változása a Pilismaróti öbölben (MAGYAR et GORMAN 1995. és a birding.hu internetes adatbázis alapján)

Table 1. Temporal trends in flock size of the two groups of Long-tailed Ducks in Pilismarót Bay

Mindkét esetben az adott évet megelőző őszön nem került elő a faj, ugyanakkor az első példányok február legelején jelentek meg, az utolsók pedig a tavaszi felmelegedést követően, április közepén vonultak tovább. A 11 példányos legnagyobb csapatnagyság 1995-ben jó másfél hónappal korábban következett be (február 22.), mint 2008-ban (április 4.). Hasonlóság, hogy a távozást megelőzően még mindig nagy egyedszámban mutatkoztak (8 és 9 példány). A 2008. április 4-i megfigyelésem alkalmával a csapat szorosan összetartott, folyamatosan táplálkoztak és tollászkodtak, körülöttük szárcsák *(Fulica atra)* (~50) és kontyos récék *(Aythya fuligula)* (~30) mutatkoztak. Az adatbázisból azonban egyértelművé válik, hogy szétszakadhatott a csapat (április 5. és 9. 1-1 példány). Az ivararány nagyfokú hasonlóságot mutat az 1995-ös megfigyeléshez: 1 teljesen kiszínezett téli tollruhás gácsér, 1 jobbára téli tollruhás gácsér, 3 túlnyomórészt nyári tollruhás gácsér, 1 fiatal hím és 5 tojó színezetű madár. Érdekes, hogy a hímekre jellemző középső faroktollak itt sem voltak láthatóak. Összességében megállapítható, hogy a dunakanyari két népes jegesréce csapat előfordulása között több hasonlóság mutatható ki, a Pilismaróti-öböl kedvező táplálékbázisát pedig ezek az adatok is alátámasztják.

IRODALOM

HADARICS, T., ZALAI, T. 2008. Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator Avium Hungariae. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest, 278 pp

ECSEDI, Z. 2004. Jegesréce. In ECSEDI, Z. (szerk.) A Hortobágy madárvilága: 184-185. Hortobágy Természetvédelmi Egyesület, Winter Fair, Balmazújváros – Szeged

MAGYAR, G., GORMAN, G. 1995. Néhány északi vízimadárfaj telelése a Duna pilismaróti öblében 1994-95 telén. Aquila, 102.: 210-215.